

مباحث ویژه روابط کار و صنعت (با مقدمه‌ای بر کارآفرینی)

تالیف:

دکتر علیرضا مقدسی

سید آرمان هامونی

نشر مرندیز

مباحث ویژه روابط کار و صنعت

تألیف:

دکتر علیرضا مقدسی

سید آرمان هامونی

چاپ: کامیاب

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۱

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۱۳۲-۵

نشانی: میدان تختی، خیابان آبکوه ۹، مجد شمالی ۱۳، شماره ۹۰

تلفن: ۰۵۱۱-۷۲۷۴۷۶۵ دورنگار: ۰۵۱۱-۷۲۵۱۳۰۲

تهران: پارسیان، تلفن: ۰۲۱-۶۶۹۶۴۱۶۴

سرشناسه : مقدسی، علیرضا، ۱۳۵۴ -
عنوان و نام پدیدآور : مباحث ویژه روابط کار و صنعت/ تألیف علیرضا مقدسی، آرمان هامونی.
مشخصات نشر : مشهد: مرددیز، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری : ۵۲۰ ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۱۳۲-۵
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : کارگر و کارفرما
شماره افزوده : هامونی، آرمان، ۱۳۶۸ -
رده بندی کنگره : ۱۳۹۰ م۲/۹۷۱ HD
رده بندی دیویی : ۶۵۸/۳۱۵۱
شماره کتابشناسی ملی : ۲۴۸۴۳۰۱

فهرست مطالب

مقدمه.....	۹
فصل اول: مفاهیم روابط کار و صنعت.....	۱۳
فصل دوم: نگرش‌ها و نظریه‌های روابط کار و صنعت.....	۵۹
فصل سوم: رویکرد و نظریه سیستمی و روابط کار و صنعت.....	۸۱
فصل چهارم: حکومت و روابط کار و صنعت.....	۱۱۷
فصل پنجم: جایگاه مزد در روابط کار و صنعت.....	۱۳۷
فصل ششم: تعارض و اختلاف صنعتی.....	۱۸۹
فصل هفتم: مذاکرات و پیمان دسته جمعی.....	۲۱۳
فصل هشتم: رسیدگی به شکایات و منازعات.....	۲۳۹
فصل نهم: سلامتی، بهداشت و ایمنی کارکنان.....	۲۶۵
فصل دهم: حقوق کار زنان، نوجوانان و معلولان.....	۲۹۹
فصل یازدهم: فرهنگ سازمانی و روابط کار و صنعت.....	۳۱۷
فصل دوازدهم: گروه‌های کاری و گروه‌بندی کارکنان در سازمان.....	۳۴۹
فصل سیزدهم: توانمندسازی کارکنان و روابط کار و صنعت.....	۳۷۳
فصل چهاردهم: کیفیت زندگی کاری.....	۳۸۷
فصل پانزدهم: انضباط کارکنان.....	۴۰۳
فصل شانزدهم: تعهد سازمانی.....	۴۳۹
فصل هفدهم: ارگونومی (مهندسی عوامل انسانی).....	۴۵۱
فصل هجدهم: تحولات آتی در روابط کار و صنعت.....	۴۷۳
فصل نوزدهم: مقدمه‌ای بر کارآفرینی.....	۴۹۱

آشنایی با نویسندگان

- آقای علیرضا مقدسی دکتری مدیریت فناوری اطلاعات (IT) - سیستم دانشگاه تهران، دارای مدرک کارشناسی ارشد مدیریت فناوری اطلاعات (IT) از دانشگاه علامه طباطبائی، متخصص در زمینه‌های مدیریت، تجزیه و تحلیل و طراحی سیستم و سیستم‌های اطلاعاتی است.

از جمله تالیفات وی می‌توان به کتب "دولت الکترونیک؛ بازآفرینی دولت در عصر اطلاعات"، "کارآفرینی؛ از تئوری تا عمل"، "سیستم‌های اطلاعات مدیریت" و "مبانی فناوری اطلاعات"، "تجزیه و تحلیل و طراحی سیستم (مفاهیم و کاربردها)" ارایه بیش از ۳۰ مقاله در کنفرانس‌های بین‌المللی، ملی و داخلی و چاپ بیش از ۱۸۰ مقاله علمی - پژوهشی، علمی - ترویجی و علمی - تخصصی در نشریات معتبر و اجرای ۵ طرح پژوهشی استانی اشاره کرد.

وی همچنین پژوهشگر برگزیده جشنواره دانشگاه فردوسی مشهد، مدرس نمونه دانشگاه جامع علمی - کاربردی کشور در سال ۱۳۸۶، پژوهشگر نمونه استان خراسان رضوی در سال ۱۳۸۷، پژوهشگر نمونه و برتر منطقه ۹ دانشگاه آزاد اسلامی (خراسان بزرگ) در سال ۸۴-۱۳۸۳، پژوهشگر برتر جشنواره ملی اسرار در سال ۸۴-۱۳۸۳ و استاد و پژوهشگر برتر دانشگاه امام رضا (ع) در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ می‌باشد.

وی هم اکنون عضو هیات تحریریه ماهنامه‌های علمی - تخصصی عصر فناوری اطلاعات، کنترل کیفیت، پژوهشگران جوان و دیدگاه مهندسين صنايع می‌باشد.

- آقای سید آرمان هامونی دارای مدرک کارشناسی مدیریت بازرگانی از دانشگاه امام رضا (ع) است. از جمله تالیفات وی می‌توان به کتب "آرمان"، "نگین مدیریت"، "مرام نامه عشق" و ارائه و چاپ بیش از ۱۰ مقاله علمی - پژوهشی و علمی - تخصصی در نشریات معتبر و کنفرانس‌های داخلی اشاره کرد.

وی همچنین چهره دانشجویی برتر پژوهشی در سال‌های ۱۳۸۸ و ۱۳۹۰ در این دانشگاه می‌باشد.

به نام دانای هستی بخش

مقدمه

اصطلاح روابط کار و صنعت به یک عرصه تخصصی از مدیریت سازمان و بررسی مجموعه‌ای از پدیده‌های مربوط به تنظیم فعالیت‌های انسانی در آن اطلاق می‌گردد^۱ (ظهوری، ۱۳۷۸، ص ۱۴؛ سالامون^۲، ۱۹۸۷، صص ۳۲-۲۶).

اگر بخواهیم روابط کار و صنعت را تعریف کنیم می‌توان گفت این کلمه «روابط مدیریت و کارکنان، کارکنان و سازمان‌های کارگری و مدیریت، سازمان‌های کارگری و سازمان‌های مربوط به مدیریت، کارفرمایان و دولت و سازمان‌های مختلف با یکدیگر» را شامل می‌شود (زاهدی، ۱۳۸۳، ص ۳). نظام روابط صنعتی را هم می‌توان چنین تعریف کرد: «ماتریسی از شرایط سیاسی-اقتصادی خاص هر کشور که روابط کارگر و کارفرما را احاطه می‌کند، تشکلهای کارگری، تاکتیک‌های سازمان و تشکلهای کارگری برای کنترل تصمیمات کارفرمایان» (میرسیاسی، ۱۳۷۹، ص ۴۵۷). با توجه به تعاریف فوق در تعریف روابط صنعتی بهتر است بگوییم «سیستم روابط صنعتی»^۳ چراکه روابط صنعتی مجموعه‌ای از عوامل شناخته شده داخل و خارج سازمان و عوامل ناشناخته اما موجود داخل و خارج سازمان است که در هم تأثیر می‌گذارند و حاصل آن روابط صنعتی است. در این مجموعه، اگر فقط برای عوامل شناخته شده حساب باز شود، تصمیم‌گیری و قضاوت‌ها در مورد عوامل سازمانی ناقص خواهد بود (سلطانی، ۱۳۸۰، ص ۴). البته شایان ذکر است که با دیدگاه سیستمی بهتر می‌توان روابط کار و صنعت را تحلیل کرد چیزی که در این کتاب مدنظر نویسنده بوده است.

روابط کار و صنعت در ایجاد صلح و آرامش در محیط کار، برقراری انضباط در صنعت، و استقرار دموکراسی صنعتی^۴ نقش مهمی دارد. این عوامل برای توسعه همه جانبه یک کشور بسیار ضروری

۱- شایان ذکر است که در این کتاب اصطلاح «روابط صنعتی» و اصطلاح «روابط کار» مترادف تلقی شده‌اند و به جای یکدیگر نیز به کار گرفته شده‌اند.

^۲- Salamon

^۳- Industrial Relations System

^۴- Industrial Democracy

است (کومار^۱، ۱۹۸۰، ص ۲۳۵). بنابراین، آنچه از روابط صنعتی انتظار می‌رود استقرار روابط کاری خوب و مناسبی است که سبب اعتلای تفاهم و اعتماد متقابل کارگر و کارفرما شود و اختلاف‌های موجود را حل کند. کارگران، امروز، دیگر گروهی غیر متشکل و ناآگاه نیستند که آماده اطاعت مو به مو و کورکورانه از کارفرمایان باشند. مدیریت بایستی به آنان به چشم اعضای گروه‌های اجتماعی متشکل و دارای شأن و مقام و احترام انسانی بنگرد و اصول روابط انسانی را رعایت کند. در نتیجه، هدف اساسی روابط صنعتی عبارت است از تغییر آراء و طرز تلقی سنتی، مبتنی بر عناد و دشمنی بین کارگران و مدیریت، به نحوی که تفاهم متقابل افزایش یابد و طرفین تا حد امکان برای رسیدن به هدف‌های متقابل همکاری کنند. در نتیجه، کارگران باید سازمان را عاملی برای نیل به هدف‌های خود بدانند، و مدیریت نیز باید کارگران را عاملی روحیه در سازمان می‌شود و انگیزه کافی در کارکنان ایجاد می‌کند و در نتیجه کمیت کار افزایش می‌یابد و کیفیت آن اصلاح و بر میزان همکاری‌ها افزوده می‌شود و طرفین حداکثر کوشش و تلاش خود را برای ادامه بقای سازمان به عمل می‌آورند (زاهدی، ۱۳۸۳، صص ۴-۵).

کتابی نیز که فرا روی شما است با اهداف آشنایی با مفاهیم کلی روابط صنعتی در سازمان، تبیین جایگاه مباحث مربوط به روابط صنعتی در سازمان، طرح سیر تحولات روابط صنعتی در سازمان، آگاهی از نظریه‌ها و دیدگاه‌های مختلف مربوط به روابط صنعتی، آشنایی با رویکرد سیستمی و کارکرد آن در طرح مباحث روابط صنعتی و آشنایی با مباحث ویژه و جدید روابط کار و صنعت تالیف و تدوین شده است.

کتاب «مباحث ویژه روابط کار و صنعت» از پنج بخش و زمره فصل تشکیل شده است که در ادامه، به‌طور خلاصه معرفی می‌گردند.

بخش اول، «کلیات روابط کار و صنعت»، در برگیرنده فصول «مفاهیم روابط کار و صنعت» و «نگرش‌ها و نظریه‌های روابط کار و صنعت» می‌باشد.

بخش دوم، «کاربرد نگرش سیستمی و روابط کار و صنعت»، مشتمل بر فصل «رویکرد و نظریه سیستمی و روابط کار و صنعت» است.

بخش سوم، «مدل ساختاری رویکرد سیستمی روابط کار و صنعت»، مشتمل بر فصل‌های «حکومت و روابط کار و صنعت» و «جایگاه مزد در روابط کار و صنعت» می‌باشد.

بخش چهارم، «مدل فرایندی رویکرد سیستمی روابط کار و صنعت»، شامل فصول «تعارض و اختلاف صنعتی»، «مذاکرات و پیمان دسته‌جمعی»، «رسیدگی به شکایات و منازعات»، «سلامتی، بهداشت و ایمنی کارکنان» و «حقوق کار زنان، نوجوانان و معلولان» است.

بخش پنجم، «مباحث ویژه روابط کار و صنعت»، از فصول «فرهنگ سازمانی و روابط کار و صنعت»، «گروه‌های کاری و گروه بندی کارکنان در سازمان»، «توانمندسازی کارکنان و روابط کار و صنعت»، «کیفیت زندگی کاری»، «انضباط کارکنان»، «تعهدسازمانی»، «ارگونومی (مهندسی سوانسل انسانی)» و بالاخره «تحولات آتی در روابط کار و صنعت» و بالاخره «مقدمه‌ای بر کارآفرینی» تشکیل شده است.

این کتاب منبع علمی و عملی خوبی برای آموزش مباحث تازه علمی و عملی در روابط کار و صنعت در سازمان و مدیریت می‌باشد و از آنجا که براساس سرفصل‌های دانشگاهی تنظیم شده است، منبع مناسبی برای تدریس در روابط کار در سازمان رشته مدیریت دولتی در مقطع کارشناسی، درس روابط صنعتی رشته‌های مدیریت بازرگانی و مدیریت صنعتی در مقطع کارشناسی می‌باشد که امیدواریم مورد توجه کلیه استادان، دانشجویان و پژوهشگران جامعه دانشگاهی و مدیران و صنعتگران و کارگران حوزه کسب و کار کشور عزیزمان قرار گیرد.

به‌طور یقین، تدوین این کتاب خالی از اشکال نبوده و کاستی‌ها و نارسایی‌های فراوانی بر آن وارد است. امید آنکه مدیران، صاحب‌نظران، استادان و دانشجویان محترم با ارائه دیدگاه‌های خود ما را در جهت بهبود محتوای آن یاری فرمایند.

در انتهای بخش مقدمه از کلیه خویانی که ما را در تالیف این کتاب یاری نموده‌اند، سپاسگزاریم. بدین وسیله از کلیه محققان و نویسندگان ایرانی و غیرایرانی که به واسطه پژوهش‌ها و تالیفات ارزشمندشان به محتوای علمی این کتاب کمک کرده‌اند، متشکریم.

علیرضا مقدسی

alireza_moghaddasi@yahoo.com

سید آرمان هامونی

s.arman.hamooni@gmail.com

تابستان ۱۳۹۰

منابع و مآخذ مقدمه

الف- فارسی

- زاهدی، شمس السادات (۱۳۸۳): *روابط صنعتی (نظام روابط کار)*، انتشارات مرکز نشر دانشگاهی، چاپ دوم، تهران.
- سلطانی، ایرج (۱۳۸۰): *روابط صنعتی در سازمان‌های تولیدی*، انتشارات ارکان اصفهان، چاپ اول، تهران.
- ظهوری، قاسم (۱۳۷۸): *روابط کار (نظریه‌ها و فرآیندها)*، انتشارات میر، چاپ اول، تهران.
- میرسپاسی، ناصر (۱۳۷۹): *مدیریت استراتژیک منابع انسانی و روابط کار*، انتشارات میر، چاپ دوازدهم، تهران.

ب- انگلیسی

- Kumar, Pradeep (1980). *Personal Management and Industrial Relations*. Kedar Nath, Ram Nath Co. Meerut, Indiana.
- Salmon, Micheal (1987). *Industrial Relations: Theory and Practice*. London: Prentice-Hall.